

ACADEMIC ARTICLE

Using wisdom knowledge in dakwah to Allah

Muhammadsoree Yueroh¹ Zulfa Lateh² Isma el sa ie³ Bahruddeen Yusoh⁴ Mujahid Vana⁵^{1,2,3,4,5} Lecturers at Department of Usuluddeen, Faculty of Islamic Studies and Law, fatoni University, Pattani, Thailand

Corresponding Author, Email : masore2006@gmail.com

Received : July 27, 2025 ✿ Revised : December 27, 2025 ✿ Accepted : December 30, 2025

Abstract

The purpose of this study is to study the use of wisdom in dawah to Allah.

Method of study by collecting data from relevant documents and specifying subtopics. Analysis and presentation in descriptive form Analyze according to the objectives that have been set.

The study found that Al-Hikmah (الحكمة) is every speech and action. Targeted and accurate, consisting of knowledge, gentleness, calmness, and no haste. A wise Da'ee must have knowledge about Allah. and His commands Be mindful and gentle Patient, not easily angered Have prudence and examine clearly the link between cause and effect. His conduct is based on justice and correctness. Wisdom is something that has been given to us by Allah. Naqda'ees must always ask for it from Allah. The Prophet's dawah in both periods before the hijra was a form of dawah of those close to him in the form of a Nazihattak warning. Respond to those who oppose you with wisdom, calmness and patience, not using force, using words appropriate to your thoughts. The state of the persuader sometimes takes actions which are the last step after words which are not beneficial especially to the wrongdoers. and the oppressed Usage: It is a guideline for da'ees who perform da'wah to bring about peace in society.

Keywords : wisdom, dawah

บทความวิชาการ

การใช้วิทยปัญญาในการตะวะฮ์อัลลอฮ์

มุหัมมัดศอรี ยีโระ¹ ซุฟฟา ลาเต๊ะ² อิสมาแอ สะอิ³ บะห์รุดดีน บินญูไซ๊ะ⁴ มูญาฮิด วานา⁵^{1,2,3,4,5} อาจารย์ประจำสาขาวิชาอิสลามศึกษา, คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, ปัตตานี, ประเทศไทย

อีเมลผู้แต่งหลัก : masore2006@gmail.com

วันที่รับ : 27, กรกฎาคม, 2568 ❀ วันที่รับแก้ไข : 27, ธันวาคม, 2568 ❀ วันที่ตอบรับ : 30, ธันวาคม, 2568

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การศึกษาในครั้งนี้เพื่อศึกษาการใช้วิทยปัญญาในการตะวะฮ์อัลลอฮ์ วิธีการศึกษาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องพร้อมกำหนดประเด็นหัวข้อย่อย การวิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ผลการศึกษาพบว่า อัลฮิกมะห์ (الحكمة) คือการพูดและการกระทำทุกอย่าง ตรงตามเป้าหมายและถูกต้อง ประกอบด้วย ความรู้ ความอ่อนโยน ความสุขุมไม่รีบเร่ง นักดาอีย์ที่เฉลียวฉลาดจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับอัลลอฮ์ และคำสั่งของพระองค์ มีสติและอ่อนโยน อดทนไม่โกรธง่าย มีความสุขุมตรวจสอบให้ชัดเจนที่เชื่อมโยงเหตุและผล ทางปฏิบัติของเขาตั้งอยู่บนพื้นฐานความยุติธรรมและถูกต้อง วิทยปัญญาเป็นสิ่งที่ถูกประทานมาจากอัลลอฮ์นักดาอีย์ต้องขอจากอัลลอฮ์ตลอด การตะวะฮ์ของท่านนบีทั้งสองช่วงก่อนฮิจาเราะห์เป็นการตะวะฮ์คนใกล้ชิดรูปแบบนาซีฮัตตักเตือน ตอบโต้ผู้ต่อต้านด้วยสติปัญญา สุขุมอดทน ไม่ใช้กำลัง การใช้คำพูดที่เหมาะสมกับความคิด สภาพของผู้ถูกชักชวนบางครั้งใช้การกระทำซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายหลังจากคำพูดที่ไม่เกิดประโยชน์โดยเฉพาะกับผู้ธรรม และผู้ที่กดขี่ การนำไปใช้ เป็นแนวทางสำหรับนักดาอีย์ที่ทำการตะวะฮ์เพื่อให้เกิดสันติสุขในสังคม

คำสำคัญ : วิทยปัญญา, การตะวะฮ์,

บทนำ

แท้จริงอัลลอฮ์ได้สอนนักตะวะฮ์ในอัลกุรอานเกี่ยวกับแนวทางในการชักชวนมนุษย์สู่คำสอนของอัลลอฮ์ การใช้วิทยปัญญาในการตะวะฮ์ ดังอัลลอฮ์ได้ตรัสว่า” จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุขุม ใช้วิทยปัญญา (อัลฮิกมะฮ์) และการตักเตือนที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า” (Al quran 16:125) เมื่อเราศึกษาเรียนรู้ประวัติศาตร์มุหัมมัดในทุกๆด้านจะมีวิทยปัญญาประกอบด้วย โดยเฉพาะการสั่งสอนและการตะวะฮ์ของท่าน ทำให้มนุษย์หลายท่านเข้ามารับอิสลาม นั่นเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าการใช้วิทยปัญญาในการตะวะฮ์นั้นมีความสำคัญและเป็นรากฐานของการตะวะฮ์ ดังที่ญิบรีลเคยมาหานบีและฝ่าท็องนบีแล้วใส่วิทยปัญญา(Al

Bukhari:1636) อัลลอฮ์ได้ยืนยันเกี่ยวกับความสำคัญของวิทยปัญญาไว้ว่า” และผู้ใดที่ได้รับการรู้ (วิทยปัญญา) แน่نونเขาก็ได้รับความความดีอันมากมาย” (Al quran 2:269) หลังจากนั้นบรรดาศอฮาบะห์ได้เจริญรอยตามท่านนบีในการใช้อิหมะห์วิทยปัญญาในการตะวะฮ์ทำให้อิสลามเผยแพร่ไปทั่วโลก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้วิทยปัญญาในการตะวะฮ์สู่อัลลอฮ์

วิธีดำเนินการศึกษา

การดำเนินการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษเชิงเอกสาร ศึกษาและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของท่านปมูหัมมัด ซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่หนึ่ง วิธีการรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนที่สอง การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่สาม การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิธีการรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้ 1) เอกสารปฐมภูมิ ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีการใช้อัลอิหมะห์ในการตะวะฮ์โดยตรงทั้งที่ใช้อ้างอิงเป็นหลักและเป็นรอง 2) ศึกษาเอกสารทุติยภูมิ ซึ่งหมายถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยอ้อม ได้แก่ หนังสือที่ข้อมูลบางส่วนพูดถึงประวัติศาสตร์ของท่านนบีที่นำมาใช้เป็นหลักฐานในการเขียนผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง 3) ศึกษาเอกสารตติยภูมิ ได้แก่ พจนานุกรมอธิบายศัพท์ภาษาอาหรับ หรือ นามานุกรมต่าง ๆ ที่อธิบายถึงอัลอิหมะห์

ขั้นตอนที่ 2 การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง เริ่มจากการแยกแยะเป็นหัวข้อย่อย เพื่อรู้ถึงกรอบและความหมายแนวคิดการใช้อัลอิหมะฮ์

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินแบบอุปนัย คือ สร้างข้อสรุปจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นในขณะที่ดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการวิจัย ดังนี้ (1 การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์นบี

ความเข้าใจเกี่ยวกับวิทยปัญญา

วิทยปัญญา (อัลอิหมะห์) นั้นบางครั้งใช้ความอ่อนโยน การให้อภัยในนำเสนอและอธิบายสัจธรรมด้านความรู้ และการปฏิบัติ การศรัทธาด้วยเหตุผล บางครั้งใช้วิทยปัญญาด้วยคำพูดที่ดี การเตือนสติที่เต็มไปด้วยการกระตุ้นและการห้าม บางครั้งใช้วิทยปัญญาด้วยการโต้เถียงที่ดี มีมารยาทในการโต้เถียง คำพูดที่อ่อนโยน บางครั้งใช้พลังด้วยคำพูดที่แรง กำลัง ลงโทษตามสถานการณ์และกฎเกณฑ์ของอิสลาม

ด้วยการใช้วิทยปัญญาในการตะวะฮ์ทำให้คนดาอีย์ทั้งหลายสามารถประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ตามที่ผู้รับการเชิญชวนต้องการความจริงจังและจริงใจในการรับความรู้และปฏิบัติตาม และนักดาอีย์จะไดวางจุดเริ่มต้นในการตะวะฮ์ให้ถูกต้อง ด้วยวิทยปัญญาทำให้คนดาอีย์มีความหวังและคำนึงถึงเงื่อนไข สถานการณ์ และธรรมชาติของผู้ที่ได้รับเชิญชวนพร้อมกำหนดวิธีการและแนวทางการตะวะฮ์ได้ตรงตามเป้าหมาย

ดังนั้นสามารถสรุปได้แล้วว่าการตะวะฮ์โดยใช้วิทยปัญญา ทุกคำพูด การกระทำ การดำเนินการและ

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการตะวะฮ์โดยใช้วิทยปัญญา ทุกคำพูด การกระทำ การดำเนินการ และความคิดของเขาจะต้องออกมาจากการใช้วิทยปัญญาที่ตรงกับสัจธรรมด้วยวิธีการที่ง่ายและปลอดภัย

ก. นิยาม

คำว่า อัลฮิกมะห์ (الحكمة) หรือวิทยปัญญา ด้านภาษานั้นมีความหมายที่หลากหลายได้แก่ 1) ความยุติธรรม (العدل) ความรู้ (العلم) ความอ่อนโยน (الحلم) ควบคุมมาตรฐานงานกลัวจะเสีย (أحكم الأم) (Fairus Abadi 817h:1415) (ibnu manzur 12:143) 2) อัลฮิกมะห์ หมายถึง รู้จักสิ่งที่ดีที่สุด ด้วยความรู้ที่เป็นเลิศ ซึ่งผู้ที่เข้าใจรายละเอียดปลีกย่อยของอุตสาหกรรมนั้นเรียกว่าเป็นคนฉลาด (حكيم) (Ibnu Asir 1:119) 3) อัลฮิกมะห์ หมายถึง (والحكيم) ผู้ชำนาญการ ซึ่งการทดลองทำให้เขาแข็งแกร่งขึ้น (Ibnu manzur,12:143) 4) อัลฮิกมะห์ หมายถึงเขาบรรลุความจริงด้วยความรู้และเหตุผล (Al Raghīb Asfahan,127)

จากความหมายอัลฮิกมะห์ด้านภาษาเราสังเกตได้ว่าความหมายต่างๆเหล่านั้นบ่งบอกถึงการห้าม หรือการกีดกันเช่นความหมายคำว่ายุติธรรม (العدل) บ่งบอกถึงการห้ามเจ้าของเพื่อไม่ให้ตกหลุมอธรรม ความไม่ยุติธรรม คำว่า ความรู้ (العلم) บ่งบอกถึงการกีดกันไม่ให้เจ้าของตกหลุมความโง่เขลา ส่วนคำว่าความอ่อนโยน (الحلم) บ่งบอกถึงการกีดกันไม่ให้เจ้าของโกรธ ดังที่อิบนุตัยมียะห์ได้กล่าวว่า อัลฮิกมา (الإحكام) หมายถึงการแยกแยะ การกำจัดเพื่อให้บรรลุผลซึ่งหมายถึงการห้าม การกีดกัน (Ibnu Taimiyah,2:8)

ส่วนความหมายอัลฮิกมะห์ในอายะห์กุรอานที่ว่า “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุชุมใช้วิทยปัญญา” (Al quran 16:125) นั้นบรรดานักวิชาการได้ให้ความหมายที่แตกต่างกัน อิบนุญาริร กล่าวว่าความหมายอัลฮิกมะห์หมายถึงสิ่งที่อัลลอฮ์ประทานลงมาก็คือกุรอานและสุนนะห์ (Ibnukathir:1999:4/613) อัฏฏอบารีกกล่าวว่า ด้วยวะยูของอัลลอฮ์ (Al thobari:2000:17/321) อัลญะฮิรียกล่าวว่า อัลกุรอานอย่างเดียว (Al Bughawi,1997:5/52) อัลญะฮิรีย กล่าวว่า “จงเรียกร้องสู่ศาสนาและกฎหมายของอัลลอฮ์อย่างนุ่มนวลและความอ่อนโยนปราศจากความรุนแรงหรือขมขื่น”(Al KurTHubi,1964:10/200) อัซซะดีย์กล่าวว่า “ให้แต่ละคนชักชวนตามสถานการณ์ ความเข้าใจ คำพูด และการเชื่อฟังของผู้ถูกเชิญ” (Al Sa’di,2000:452)

ดังนั้น จากคำนิยามด้านภาษาและด้านวิชาการจากบรรดาอุลามาททั้งหลายสามารถสรุปความหมายคำว่าอัลฮิกมะห์ คือความถูกต้องด้านการพูดและการกระทำ ทุกอย่างวางตรงจุด เพราะทุกคำพูดและการกระทำจะเข้าในนิยามนี้ ผู้ที่มีวิทยปัญญาเขาจะพูดจะกระทำตรงจุดที่ถูกต้องบนพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจ ความรักต่อศาสนาและเกรงกลัวต่ออัลลอฮ์

ข. องค์ประกอบ

สำหรับวิทยปัญญามีองค์ประกอบและเสาหลักวางอยู่ ขอบกพร่องในการเรียกร้องสู่อัลลอฮ์มีสาเหตุมาจากขาดการใช้วิทยปัญญา องค์ประกอบของวิทยปัญญามีสามประการคือ ความรู้ ความอ่อนโยน สุชุมไม่รีบเร่ง ตรงกันข้ามกับคำ ความโง่เขลาไม่รู้หนังสือ ความไม่รอบคอบประมาท รีบเร่ง (Ibnu Qaiyum 2/479) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ความรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของวิทยปัญญา เนื่องจากอัลลอฮ์ได้ให้ความสำคัญแก่ความรู้

ก่อนการพูดและการกระทำไว้ว่า” ฉะนั้นพึงรู้เถิดว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใด (ที่ถูกกราบไหว้โดยเที่ยงแท้) นอกจากอัลลอฮ์และจงขอร้องโทษต่อความผิดเพื่อตัวเจ้าและเพื่อบรรดาผู้ศรัทธาหญิง และอัลลอฮ์ทรงรู้ดียิ่งถึงพฤติกรรมของพวกเจ้าและที่พำนักของพวกเจ้า” (Al quran, 47:19) จากอายะห์ดังกล่าวอัลลอฮ์ได้สั่งนบีสองอย่าง หนึ่งความรู้ สองการปฏิบัติทำ ที่เริ่มด้วย “จงรู้” และเรียงตามมาด้วย “จงขอร้องโทษต่อความผิด” จะได้เห็นว่าคุณรู้นั้นมาก่อนการปฏิบัติ เพราะความรู้เป็นเงื่อนไขความถูกต้องของความรู้และปฏิบัติ(Ibnu Hajar al asqali, 1/160) ดังนั้นนักดาอีย์ที่เฉลียวฉลาดต้องมีความรู้โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับอัลลอฮ์ ความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่อัลลอฮ์ได้บอกไว้ สุดท้ายความรู้ที่อัลลอฮ์ได้สั่งไว้

2) (تَأْتِي وَسَكَنَ عِنْدَ الْغَضَبِ) แปลว่ามีสติ (حِلْمًا) แปลว่า (العقل) อัลฮิลมคือ (الحلم)

จงอดทนระมัดระวังและสงบเมื่อโกรธ ได้รับสิ่งที่ไม่ชอบใจแต่สามารถควบคุมความโกรธได้ (Ibrahim Mustofa 1/194) ความอ่อนโยนจะอยู่ระหว่างสองลักษณะที่ไม่ดี ความโกรธและความโง่ ถ้าเขาตอบรับความโกรธเขาจะไม่คิดทบทวน ไม่มองพิจารณา เช่นเดียวกันถ้าเขาไม่มีสติ ทำลายสิทธิของเขา เขาอยู่ในความชั่วร้าย แท้จริงความอ่อนโยนนั่นเป็นองค์ประกอบของวิทย์ปัญญาที่ยิ่งใหญ่ ดังนั้นสมควรอย่างยิ่งที่นักดาอีย์จะต้องใช้ในการตระวะฮ์อัลลอฮ์ ท่านรอซูลุลลอฮ์ได้ชมสอฮาบะห์ท่านหนึ่งว่า “คุณมีคุณสมบัติสองประการที่อัลลอฮ์ทรงรัก: ความอ่อนโยนและสุชุม” (Al Muslim 17) จากหะดีษดังที่กล่าวเน้นย้ำว่าอัลฮิลมี ความอ่อนโยนนั่นเป็นองค์ประกอบที่ยิ่งใหญ่เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของมารยาทของบรรดารอซูลซึ่งพวกเขาได้เผชิญหน้ากับคนของเขาด้วยสิ่งที่ทำให้เกิดความโกรธแต่พวกเขาตอบรับด้วยความอ่อนโยน ใจดีและยืดหยุ่นได้กับพวกของเขา เหล่านั้นจนกว่าความช่วยเหลือของอัลลอฮ์ได้ประทานลงมา อัลลอฮ์ได้กำชับสั่งพวกเขาว่า “เจ้า (มุฮัมมัด) จงยึดถือไว้ซึ่งการอภัย และจงใช้ให้กระทำสิ่งที่ชอบ และจงผินหลัง ให้แก่ผู้โฉดเขลาทั้งหลายเถิด ” (Al quran 7:199) “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์นั่นเอง เจ้า (มุฮัมมัด) จึงได้สุภาพอ่อนโยนแก่พวกเขา และถ้าหากเจ้าเป็นผู้ประพฤติดุร้าย และมีใจแข็งกระด้างแล้วไซ้ร้ แน่نونพวกเขาจะยอมแยกตัวออกไปจากรอบๆ เจ้า กันแล้ว ดังนั้นจงอภัยให้แก่พวกเขาเถิด และจงขอร้องโทษให้แก่พวกเขาด้วย และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย ครั้นเมื่อเจ้าได้ตัดสินใจแล้ว ก็จงมอบหมายแด่อัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักใคร่ผู้มอบหมายทั้งหลาย” (Al quran 3:159) แท้จริงท่านรอซูลได้ทำแบบอย่างในการนำเสนอความอ่อนโยนในการตระวะฮ์ดังตัวอย่างที่ว่า “ในวันฮุญัยน์ ท่านศาสดาขออัลลอฮ์ทรงโปรดปรานบางคนในการแบ่งทรัพย์ที่ได้จากสงครามฮุญัยน์ ดังนั้นท่านจึงมอบอูฐหนึ่งร้อยตัวแก่อัลอักรอฮ์ อิบน์ ฮาบีส และท่านได้ให้อูฐจำนวนหนึ่งแก่อุยัยนะฮ์ และท่านก็ได้ให้แก่ชาวอาหรับผู้สูงศักดิ์บางคนในวันนั้นพระองค์อัลลอฮ์ทรงเลือกพวกเขาอยู่ในกลุ่ม และมีชายคนหนึ่งกล่าวว่า ฉันขอสาบานกับอัลลอฮ์ การแบ่งแยกนี้ไม่ได้ยุติธรรม และก็ได้ทำเพื่ออัลลอฮ์ ดังนั้น ฉันจึงกล่าวว่า ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ ฉันจะแจ้งให้ท่านศาสดาทราบ ดังนั้น ฉันจึงไปหาท่านและบอกท่าน และท่านกล่าวว่า ใครเล่าจะเป็นผู้ยุติธรรม ถ้าอัลลอฮ์และศาสนทูตของพระองค์ไม่ยุติธรรม ขอพระเจ้าทรงเมตตาโมเสส เขาเผชิญอุปสรรคมากกว่านี้ เขาจึงอดทน” (Al Bukhari 3150) นี่เป็นหนึ่งภาพพจน์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของการตระวะฮ์ซึ่งเป็นวิทย์ปัญญาที่ยิ่งใหญ่ เนื่องจากบุคคลที่ท่านรอซูลให้นั้นเป็นผู้ที่มีจิตใจยังไม่เข้มแข็ง และยังอ่อนโยนต้องรักษาและดูแลให้เข้มแข็ง อีกแบบอย่างที่ยิ่งใหญ่ท่านอับดุลลอฮ์ บิน มัสฮูดเล่าว่า “ฉันมอง

ไปที่ศาสดากำลังเล่าเรื่องราวของศาสดาคนหนึ่งที่ถูกคนของเขาทุบตีและทำให้เขาองเลือด เขาขีดเลือดจากไบหน้าและพูดว่า: ข้าแต่พระเจ้าอัลลอฮ์ โปรดยกโทษให้ประชากรฉันด้วย เพราะพวกเขาไม่รู้”(Al Bukhari 3477)

3. สุขุม (سُخْمٌ) ความหมายสุขุมด้านภาษาคือ (التثبت وعدم العجلة) ตรวจสอบและไม่รีบเร่ง บางครั้งใช้ความหมาย (التبين والتثبت في الأمر) ชี้แจงและยืนยันเรื่องต่างๆ (Ahmad Al Faiyumi 1:157) จากความหมายด้านภาษาสามารถแปลงเป็นความหมายด้านวิชาการว่า “การกระทำที่ชาญฉลาดระหว่างความเร่งรีบและความเชื่องช้า”(Abdu Al Rahman Hambakah 2:352) การสุขุมเป็นการแสดงออกถึงการสร้างความอดทน และเป็นคุณลักษณะหนึ่งของคนที่มีความเฉลียวฉลาดและใจเย็นขริบ ตรงข้ามกับคำว่า (العجلة) ความรีบเร่ง เป็นคุณลักษณะหนึ่งที่ประหมัดและความเหลื่อมล้ำ ความสุขุมของผู้ซุกซนผู้อัลลอฮ์ทำให้เขาสามารถควบคุมกิจการของตนเองและจัดวางสิ่งต่าง ๆ ไว้ในที่ที่เหมาะสม และเป็นองค์ประกอบหนึ่งของปัญญา อัลลอฮ์ได้ทรงห้ามนบีของพระองค์ไม่ให้แข่งกับมาลาอิกะห์ที่รีบเร่งที่จะอ่าน “ดังนั้น อัลลอฮ์คือพระผู้ทรงสูงส่งยิ่ง พระผู้ทรงอำนาจอันแท้จริง และเจ้าอย่ารีบเร่งในการอ่านอัลกุรอาน ก่อนที่จะฮิยัของพระองค์จะจบลง และจงกล่าวเถิด ข้าแต่พระเจ้าของข้า พระองค์ขอพระองค์ทรงโปรดเพิ่มพูนความรู้แก่ข้าพระองค์ด้วย” (Al quran 20:114) และอัลลอฮ์ได้ย้าตรัสอีกว่า “โอ้ศรัทธาชนทั้งหลาย หากคนชั่วนำข่าวใดๆ มาแจ้งแก่พวกเจ้า พวกเจ้าก็จงสอบสวนให้แน่ชัด หาไม่แล้วพวกเจ้าจะก่อเคราะห์กรรมแก่พวกหนึ่งโดยไม่รู้ตัว แล้วพวกเจ้าจะกลายเป็นผู้เสียใจในสิ่งที่พวกเจ้าได้กระทำไป” (Al quran 49:6) ดังนั้น นักดาอีย์ผู้อัลลอฮ์มีความจำเป็นในการปฏิบัติตามพระบัญชาของอัลลอฮ์ให้ระมัดระวังและรอบคอบต่อคำพูดและการกระทำของตนและตรวจสอบแหล่งที่มาก่อนที่จะตัดสินใจ พวกเขาต้องจัดการสิ่งต่างๆ อย่างช้าไม่รีบเร่งเพราะหากนักดาอีย์มองเห็นผลสุดท้าย เขาก็ปลอดภัยจากความเสียหายซึ่งสิ่งเหล่านั้น ถ้ามีการตรวจสอบและไตร่ตรองต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับเขาแล้ว ถ้าหากมันสมเหตุสมผลและถูกต้องก็ดำเนินการต่อไป แต่ถ้าเป็นความผิดพลาด หลงผิด สันนิษฐานผิด ก็ให้หยุดการกระทำจนกว่าความจริงจะกระจ่างแจ้งแก่เขา

ค.ชนิดอัลฮิกมะห์ อัลฮิกมะห์ มี สองชนิด 1) วิทยปัญญาทางวิทยาความรู้เชิงทฤษฎี ซึ่งพิจารณาถึงสิ่งที่อยู่ภายในและรู้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างเหตุและผล 2) วิทยปัญญาเชิงปฏิบัติคือการวางบางสิ่งไว้ในที่ที่เหมาะสม วิทยปัญญาทางวิทยาความรู้ตั้งอยู่บนความรู้และความเข้าใจส่วนวิทยปัญญาเชิงปฏิบัติตั้งอยู่บนความยุติธรรมและสิ่งที่ถูกต้อง อัลลอฮ์ได้ทรงประทานสองสิ่งนี้แก่บรรดานบีและบรรดาออลีฮีน “ ข้าแต่พระเจ้าของฉัน ขอพระองค์ทรงประทานความรู้และทรงให้ฉันอยู่ร่วมกับหมู่คนดีทั้งหลาย” (Al quran 26:83) ขอ ดังนั้นคำว่า”พระองค์ทรงประทานความรู้ เป็นวิทยปัญญาเชิงทฤษฎี” ทรงให้ฉันอยู่ร่วมกับหมู่คนดีทั้งหลายคือ วิทยปัญญาเชิงปฏิบัติ เช่นเดียวกันอัลลอฮ์ได้กล่าวแก่ท่านนบีมูซาไว้ว่า “แท้จริงข้าคืออัลลอฮ์ ไม่มีพระเจ้าอื่นใด นอกจากข้าหมายถึงวิทยปัญญาเชิงทฤษฎี ดังนั้นเจ้าจงเคารพภักดีต่อข้า และจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด เพื่อรำลึกถึงข้าคือวิทยปัญญาเชิงปฏิบัติ” (Al quran 20:14)

ง.วิธีที่จะได้รับวิทยปัญญา วิทยปัญญาเป็นของขวัญและความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ พระองค์จะประ

ทานให้กับใครก็ตามที่พระองค์ประสงค์จากบ่าวและที่รักของพระองค์ และเป็นไปไม่ได้ที่จะได้รับวิทยปัญญา เว้นแต่วิธีการที่จะได้มาจากอัลกุรอานและอัล สุนนะฮฺ อัลลอฮฺได้ตรัสไว้ว่า “พระองค์จะทรงประทานความรู้ให้แก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ และผู้ใดที่ได้รับการรู้ แน่แน่นอนเขาก็ได้รับความความดีอันมากมาย และไม่มีใครจะรำลึก นอกจากบรรดาผู้ที่มีสติปัญญานั้น” (Al quran 2:269) แต่พระเจ้าทรงช่วยเหลือ นำทาง และประทานสิ่งดีๆ มากมายแก่เขา วิทยปัญญามีวิธีที่จะได้มาด้วยพระคุณของอัลลอฮฺ หนึ่งในเส้นทางที่สำคัญที่สุดคือถ้ามุสลิมปฏิบัติตาม เขาก็จะกลายเป็นคนฉลาดด้วยอนุญาตจากอัลลอฮฺนั้น คือ ความรู้ที่มีประโยชน์ ความอ่อนโยน สุขุมไม่รีบเร่ง ความจริงใจและความกตัญญู ความอดทนและความเพียร และมีพฤติกรรมอันชาญฉลาด และปฏิบัติด้วยความรู้ และความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ และการวิพากษ์ตนเองและมารร้าย ความตั้งใจและวิงวอน ปรีชาหาหรือกัน (Saed Al Qahthoni 1424:53)

จุดยืนทัศนคติแห่งวิทยปัญญาในการตะวะฮฺ

การตะวะฮฺที่มีจุดยืนอันตรงเกียรตินั้นมีผลอย่างมากต่อหัวใจของผู้ที่ได้รับเชิญชวนเพราะจะผลักดันให้ผู้ถูกชักชวนนี้คิด พิจารณา บางทีอาจจะเปลี่ยนวิถีชีวิตที่ดีแก่เขา แท้จริงท่านนบี บรรดาศอฮาบะห์ และตาอีนมีจุดยืนที่ดีในการตะวะฮฺทำให้การตอบรับอิสลามนั้นมีมากมายเผยแพร่อำนาจทั่วโลก

การตะวะฮฺของท่านนบีแบ่งออกเป็นสองช่วง ก่อนฮิจาเราะห์(อพยพ) ถ้านักคดีย้ายมาใคร่ครวญ ไตรตรองจุดยืนของท่านศาสดานบีมุหัมมัดก่อนฮิจาเราะห์(อพยพ)ที่นบีได้ทำการตะวะฮฺสู่อัลลอฮฺเขาจะได้วิทยปัญญาอันมากมาย และจะได้ใช้ประโยชน์ในการตะวะฮฺของเขา สมัยนบียุ่ยมักะเราะห์จุดยืนในการตะวะฮฺคือ

1) ตะวะฮฺแบบลับๆไม่เปิดเผย เนื่องจากชาวมักกะห์สมัยนั้นยังยึดถือบูฮารูปปั้น และการที่จะไปสู่การแก้ไขปัญญาสังคมเป็นเรื่องยากและต้องมีพลังใจที่มั่นคง และไม่หวั่นไหวต่อสิ่งท้าทาย มีการต่อต้านจากผู้ฟังต้องอดทนพร้อมใช้จุดยืนทัศนคติที่เฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหา การตะวะฮฺช่วงนี้ นบีทำการตะวะฮฺกับคนที่ใกล้ชิดกับท่านเพราะรู้จักคนที่ต้องการความดีและความจริงสุดท้ายด้วยพระคุณของอัลลอฮฺตะวะฮฺผ่านด้วยดีมีผู้รับอิสลามคนที่ใกล้ชิด (Sa ed Al Qahthoni 1425:204) ทำให้จำนวนมุสลิมเพิ่มขึ้นเป็นสี่สิบกว่าคน แต่ช่วงนี้ก็ยังทำการตะวะฮฺแบบลับๆยังไม่เปิดเผยระหว่างกูเรชเพราะท่านรอซูลรู้ว่าจำนวนแค้นนี้ยังไม่เพียงพอที่จะต้านการทำร้ายร่างกายของกูเรช ดังนั้นท่านนบีจึงได้เปลี่ยนระบบทำการตะวะฮฺรูปแบบจัดกลุ่มแบบอุสเราะห์และใช้บ้านอรัคม บิน อปีอรัคมเป็นศูนย์พบปะการเรียนการสอน การแนะนำนาซีฮัต แต่มีบางครั้งท่านนบีใช้บ้านสำรองเช่นบ้านสาอิด บิน สัยด (سعيد بن ساعد) ในช่วงสามปีนบีบรรดาศอฮาบะห์รวมตัวเป็นกลุ่มบนฐานความเป็นพี่น้องกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เผยแพร่ส่งสาส์นกัน หลังจากอาของท่านนบียัมสะาะห์เข้ารับอิสลาม และบางคนจากผู้หลักผู้ใหญ่เช่นอุมร์ บิน อัลคอตตอบเข้ารับอิสลามทำให้อิสลามเริ่มมีพลัง อัลลอฮฺลงคำสั่งให้ตะวะฮฺอย่างเปิดเผย “ดังนั้น จงประกาศอย่างเปิดเผยในสิ่งที่เจ้าถูกบัญชา และจงผินหลังให้พวกมุชริกีน แท้จริง เราได้ให้ความพอเพียงแก่เจ้าต่อพวกเย้ยหยันแล้ว(คือ) บรรดาผู้ตั้งพระเจ้าอื่นเป็นภาคีกับอัลลอฮฺ ดังนั้นพวกเขาจะรู้” (Al quran 15:94-96)

2) ช่วงที่สองการตะวะฮฺแบบเปิดเผยดังคำสั่งว่า “จงตักเตือนวงศ์วานญาติของเจ้าที่ใกล้ชิดและจง

ลดปิก ของเจ้าแก่บรรดาผู้ศรัทธาที่ปฏิบัติตามเจ้าหากพวกเขาฝ่าฝืนเจ้า ก็จงกล่าวเถิดแท้จริงฉันขอปลีกตัวให้พ้นจากสิ่งที่พวกท่านปฏิบัติกันอยู่” (Al quran 26:214-216) หลังจากนั้นท่านศาสนทูตของอัลลอฮ์จึงได้ปฏิบัติตามพระบัญชาของพระองค์ของเขาให้ทำการตะวะฮ์อย่างเปิดเผยและประกาศการเรียกขึ้นมา ท่านได้เตือนชนเผ่าของเขา ดังนั้นเขาจึงใช้จุดยืนที่ชาญฉาดซึ่งพระองค์อัลลอฮ์ทรงแสดงการเรียกของอิสลาม พระองค์อัลลอฮ์ทรงแสดงให้เห็นถึงสติปัญญา ความกล้าหาญ และการอุทิศตนของท่านศาสดาต่อพระองค์พระเจ้าแห่งสากลโลก และปราบปรามการนับถือพระเจ้าหลายองค์และผู้คนของมันและทำให้พวกเขาอับอายจนถึงวันพิพากษา มีอยู่วันหนึ่ง “เมื่อโองการนี้ถูกประทานลงมา: “และจงเตือนญาติที่ใกล้ชิดที่สุดของเจ้า” (Al quran 26:214) ท่านรอซูล เรียกพวกกุเรชมา แล้วพวกเขาก็มารวมตัวกันแล้วเขาก็พูด โดยทั่วไปและโดยเฉพาะอย่างยิ่งและกล่าวว่า: โอ้ บานู กะอับ บิน ลุยกะ จงช่วยตัวเองให้พ้นจากไฟ โอ้ บานู มุเราะห์ อิบน์ กะอับ จงช่วยตัวเองให้พ้นจากไฟ โอ้ บานู อับดุล ชัมส จงช่วยตัวเองให้พ้นจากไฟ โอ้ บานู อับด์ มานาฟ จงช่วยตัวเองให้พ้นจากไฟ โอ้ บานู ฮาซิม จงช่วยตัวเองให้พ้นจากไฟ โอ้ บานู อับดุลมุลฏอลิบ จงช่วยตัวเองให้พ้นจากไฟ โอ้ ฟาติมา จงช่วยตัวเองให้พ้นจากไฟ เพราะฉันไม่มีสิ่งใดเลยสำหรับคุณจากพระเจ้า” (Muslim:204) นี่เป็นการเตือนขั้นสูงสุด ท่านรอซูลได้ทรงแสดงให้เห็นให้ผู้คนที่อยู่ใกล้กับท่านทราบอย่างชัดเจนว่าการเน้นย้ำศาสนานี้ คือชีวิตของการเชื่อมโยงระหว่างท่านและพวกเขา และเห็นได้ชัดว่าความรู้สึกทางเครือญาติของชาวอาหรับละลายไปท่ามกลางความร้อนแรงของคำเตือนนี้ และบางครั้งถูกต่อต้านด้วยคำท้าทายมากมาย คำพูดกล่าวหาใส่ร้าย บางครั้งมีการทำร้ายร่างกายแต่ท่านไม่เคยท้อและเดินหน้าต่อไปในการตะวะฮ์จนสุดท้ายมีผู้คนมารับอิสลามเพิ่มขึ้นเรื่อยมา

การใช้วิทยปัญญาในการตะวะฮ์

1. วิทยปัญญาในการพูด นักดาอีย์ที่ฉลาด คือ ผู้ที่ศึกษาความเป็นจริง สภาวะ ความเชื่อของผู้คน และนำผู้คนตามความเหมาะสมของพวกเขาแล้วเชิญชวนพวกเขาด้วยคำพูดที่เหมาะสมกับความคิด ความเข้าใจ ธรรมชาติ ศีลธรรม ระดับรู้ของพวกเขาสังคมและวิธีการที่จะนำมาใช้ “ท่านอาลีได้กล่าวว่า จงบอกสิ่งที่พวกเขารู้เถิด คุณอยากจะถูกโกหกหรือไม่ พระผู้เป็นเจ้าและศาสนทูตของพระองค์” (Al Bukhari 127) นักเทศน์นักตะวะฮ์ที่ฉลาดเปรียบเสมือนหมอที่ฉลาดที่วินิจฉัยโรค รู้จักโรค ระบุโรค แล้วให้ยาที่เหมาะสมตามสภาพและความเจ็บป่วยของผู้ป่วย โดยคำนึงถึงความเข้มแข็งและจุดอ่อนของผู้ป่วย และความอดทนต่อการรักษา

2. วิทยปัญญาในการกระทำ บางคนผู้ที่ถูกเชิญนั้นกับคำพูดไม่เกิดผลประโยชน์และไม่ได้รับประโยชน์จากการพูดที่มีเหตุผล ดังนั้นยาสุดท้ายคือการกัฏร่อน โดยใช้พลังการกระทำมีผลกระทบอย่างมากในการเชิญชวน(ตะวะฮ์) คนมีเหตุผลมีสามัญสำนึกได้รับประโยชน์จากอธิบายและหลักฐานและยอมรับความจริงสัจธรรมด้วยหลักฐาน ส่วนผู้ธรรมที่ปฏิบัติตามอารมณ์ความปรารถนาของพวกเขาพวกนี้จะต้องตอบโต้พวกเขาด้วยดาบและอาวุธประเภทต่างๆเท่านั้น นี่คือเหตุผลว่าทำไมญาติเพื่อพระเจ้าจึงเป็นภูมิปัญญาและความเข้มแข็งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในการเรียกร้องสู่ศาสนาของพระเจ้าและเพราะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนผู้ศรัทธา การยกระดับถ้อยคำของศาสนา การปราบปรามผู้ไม่เชื่อที่ดื้อรั้น ผู้กดขี่ และคนหน้าซื่อใจคด และผลประโยชน์อื่นๆ มากมายและผลที่ตามมาที่น่าอัศจรรย์ เพราะมันมีเป้าหมาย ระยะ ประเภท และระดับ หากมาจากฮิดินพวกเขา

รู้จักและพวกเขาปฏิบัติตามพวกเขาจะบรรลุถึงภูมิปัญญาแห่งคำพูดที่แท้จริงในการเรียกหาพระเจ้า (Sa'ed Al-Qahtoni 1425:816) เนื่องจากเป้าหมายญีฮาดนั้น เพื่อส่งเสริมเกิดทุนคำสั่งสอนของพระเจ้า ถ้ายทอดศาสนาของพระองค์ และเรียกผู้คนให้มาปฏิบัติตาม อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า “และจงสู้รบกับพวกเขา จนกว่าการก่อความวุ่นวาย จะไม่ปรากฏขึ้น” (Al quran 2:193) เพื่อช่วยเหลือผู้ถูกกดขี่ อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า “มิเหตุใดเกิดขึ้นแก่พวกเจ้ากระนั้นหรือ ที่พวกเจ้าไม่สู้รบในทางของอัลลอฮ์ ทั้ง ๆ ที่บรรดาผู้อ่อนแอ ไม่ว่าชายและหญิง และเด็ก ๆ ต่างกล่าวกันว่า โอ้พระเจ้าของเรา โปรดนำพวกเร่ออกไปจากเมืองนี้ ซึ่งชาวเมืองเป็นผู้ข่มเหงรังแก และโปรดให้มีขึ้นแก่พวกเราซึ่งผู้คุ้มครองคนหนึ่งจากที่พระองค์ และโปรดให้มีขึ้นแก่พวกเราซึ่งผู้ช่วยเหลือคนหนึ่งจากที่พระองค์” (Al Quran 4:75) เพื่อต่อต้านการรุกราน วิทยาศาสตร์อิสลาม และปกป้องหลักคำสอนเรื่องพระเจ้าองค์เดียว อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า “บรรดาผู้ที่ถูกขับไล่ออกจากบ้านเรือนของพวกเขา โดยปราศจากความยุติธรรม นอกจากพวกเขากล่าวว่า อัลลอฮ์คือพระเจ้าของเราเท่านั้น และหากว่าอัลลอฮ์ทรงขัดขวางมิให้มนุษย์ต่อสู้ซึ่งกันและกันแล้ว บรรดาหอสวด และโบสถ์ (ของพวกคริสต์) และสถานที่สวด (ของพวกยิว) และมัสยิดทั้งหลายที่พระนามของอัลลอฮ์ ถูกกล่าวรำลึกอย่างมากมาย ต้องถูกทำลายอย่างแน่นอน และแน่นอนอัลลอฮ์จะทรงช่วยเหลือผู้ที่สนับสนุนศาสนาของพระองค์ แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงพลัง ผู้ทรงเดชานุภาพอย่างแท้จริง” (Al quran 22:40)

สรุปผลการศึกษา

อัลฮิกมะห์ (الحكمة) เป็นภาษาอาหรับหมายถึง ยุติธรรม ความรู้ ความอ่อนโยน การควบคุมมาตรฐานงาน ด้านวิชาการหมายถึงความถูกต้องด้านการพูดและการกระทำทุกอย่างวางตรงจุด

วิทยปัญญาประกอบด้วย ความรู้ ความอ่อนโยน ความสุขุมไม่รีบเร่งซึ่งตรงข้ามกับคำไม่รู้หนังสือ ประมาทและรีบเร่ง นักดาอีย์ที่เฉลียวฉลาดมีความรู้เกี่ยวกับอัลลอฮ์ และคำสั่งของอัลลอฮ์ มีสติและอ่อนโยนอดทนไม่โกรธง่าย มีความสุขุมตรวจสอบให้ชัดเจนไม่รีบเร่ง วิทยปัญญาเป็นสิ่งที่ถูกประทานจากอัลลอฮ์นักดาอีย์ต้องขอจากอัลลอฮ์ตลอด

วิทยปัญญาของท่านบีในการตะวะฮ์คือการตะวะฮ์จนใกล้ขีดรูปแบบนาซีฮัตตักเต็อน ตอบโต้ผู้ต่อต้านด้วยสติปัญญา สุขุมอดทน ไม่ใช่พลัง รูปแบบวิทยปัญญาบางครั้งด้วยคำพูดที่เหมาะสมกับความคิด สภาวะความคิดของผู้ถูกชักชวน บางครั้งด้วยการกระทำเป็นขั้นตอนที่สองหลังจากคำพูดไม่เกิดประโยชน์โดยเฉพาะกับผู้ธรรม และผู้ที่กดขี่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการเขียนบทความวิชาการครั้งนี้ผู้เขียนจึงเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้วิทยปัญญาในการตะวะฮ์สู่อัลลอฮ์ดังนี้

มหาวิทยาลัยฟาฏอนีควรจัดอบรมแก่องค์กรตะวะฮ์เพื่อเสนอรูปแบบการตะวะฮ์เพื่อให้สังคมมีความรู้เรื่องศาสนาโดยใช้สโลแกน อุมมัตน์วาฮิดะห์และอุมมะตันนาซอญอ

ข้อเสนอแนะเพื่อเขียนบทความต่อไป

เพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากขึ้นดังนั้นผู้เขียนขอเสนอหัวข้อสำหรับผู้ที่จะทำการเขียนบทความวิชาการต่อไป

1. ควรศึกษาและเขียนเกี่ยวกับการปรับใช้การตะวะฮ์ของท่านรอซูลในการสร้างผู้สานต่อการตะวะฮ์
2. ควรเขียนเกี่ยวกับการเปรียบเทียบการตะวะฮ์สู่อัลลอฮ์ระหว่างองค์กรตะวะฮ์ด้วยกัน
3. ควรเขียนเกี่ยวกับบทบาทการตะวะฮ์ของท่านรอซูลในการใช้วิทยปัญญาเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม
4. ควรเขียนเกี่ยวกับรูปแบบการตะวะฮ์ของท่านรอซูลในการสร้างเยาวชนเพื่อทำงานตะวะฮ์
5. ควรเขียนเกี่ยวกับการเปรียบเทียบบทบาทของมหาวิทยาลัยฟาฏอนีในการสร้างสันติภาพกับ

บทบาทของรัฐบาลในการสร้างสันติภาพโดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และในประเทศไทยในภาพรวม

เอกสารอ้างอิง

Al Quran with Thai meaning. by the Arab Alumni Association of Thailand.

Abdul Al Rahman Al Hambakah. (1978). *Al Akhlak Al Islamiyah wa Ususuha*. Darul Al Qalam Dimisq,Bairut.

Ahmad Al Faiyumi. (1349). *Al Misbah Al Munir Fi Qaribi Sharhi Al Kabir*. n.p.

Al Bughawi. (1997). *Ma'alimu Al Tanzil*.Darul Al Thoiyibah.

Al Bukhari. (1986). *Al Jami' Al Sohih*.Darul Al Sha'bi,Al Qahirah.

Al Kurthubi. (1964). *Al Jami' Li Ahkam Al Quran*,Darul Kutub Al Misriyah. Al Qahirah.

Al Sa'di. (2000). *Taisir Al Kalam Al Rahman Fi Tafsi Kalam Al Mannam*.Mu assah Al Risalah.

Al Thobari. (2000). *Jami' Al Bayan Fi Takwil Al Quran*.Mu assah Al Risalah.

Asfahan. (1999). *Al Mufradat Fi gharibil Quran*. Kulliyatul aadab Jami'ah ThonTho.

Fairuz abadi. (1396). *Qamus al muhit*. Maktabah Al Turas fi Mu assasah Al Rasalah Bairut.

Ibnu Asir. (1185). *Al Nihayah fi GHarib al hadis wal asar*. Al Maktabah Al Ilmiyah, Bairut.

Ibnu Hajar Al asqalani. (1958). *Fathul Al Bari*. Darul Ma'rifah Bairut.

Ibnu kathir. (1999). *Tafsir Al Quran Al Azim*. Darul Thoiyibah.

Ibnu Mazur. (1984). *Lisanul arab*. Nasru Adab Al Hauzah.

Ibnu Qaiyum Al Jauzi. (1973). *Madariju Al Salikin*. Daru Al Kitab Al Arabi,Bairut.

Ibnu Taimiyah. (1307). *Ma'jmu' Al Rasa il al Kubra*. Ihya' Al Turas Al Arabi,Bairut.

Ibrahim Mustofa Muhammad Al Najjar. (n.d.). *Al Mu'jam Al Wasit*,Darul Dakwah.

Muslim. *Sohih*. (n.d.). Darul Al Jail,Bairut

Sa ed Al Qahtoni. (2004). *Al Hikmah Fi Al Dahwah Ila Allah*. Maktabah Al Malik Fahad Saudi Arabia.